

ВЫБАРЫ Ў ОРГАНЫ МЯСЦОВАГА САМАКІРАВАННЯ НА БЕЛАСТОЧЧЫНЕ (1998 ГОД)

Аластэр Рабаглаці

У гэтым тэксце даследуюцца выбары 1998 года ў органы мясцовага самакіравання ў дачыненні да беларускай і праваслаўнай супольнасці. У розных месцах Беластоцчыны існавала некалькі камітэтаў, утвораных для прыцягнення электарату меншасцяў. Далей падаецца аналіз дзейнасці гэтых камітэтаў у мясцовых палітычных умовах.

Нягледзячы на тое, што пасля парламенцкіх выбараў 1997 года палітычна свядомая беларуская праваслаўная супольнасць была расколота на тры лагеры, выбары 1998 года ў органы мясцовага самакіравання адбываліся ў зусім іншых палітычных абставінах. Такім чынам, кандыдаты і групы, якія з-за ідэалагічных разыходжанняў праходзілі на выбарах па розных спісах, адразу ўбачылі ўзаемныя выгоды супрацоўніцтва на мясцовым узроўні, натхнёныя магчымасцю дасягнення ўлады.

Любыя ініцыятывы павінны былі ўзнікаць на мясцовым узроўні. У Сілезіі моц арганізацыі нямецкай меншасці ва ўсім ваяводстве азначала, што план адзінай стратэгіі мог быць распрацаваны. У Беластоцчыне, пакуль гаворка ідзе пра меншасці, дзейнасць за межамі Беластока зводзілася непасрэдна да рухаў саміх мясцовых суполак, а падтрымка з Беластока, з рэгіянальнага цэнтра, была толькі на словах. Калі парламенцкія выбары патрабуюць ад цэнтра моцнай, выдатна спланаванай стратэгіі, для выбараў мясцовай улады гэта не так істотна, асабліва пры раздробненай сістэме мясцовых партый, якая існавала ў Польшчы.

Новая сістэма мясцовых органаў кіравання і адміністрацыі магла стаць вельмі выгоднай для беларускага праваслаўнага насельніцтва¹. Яна дала меншасці магчымасць значна лепей кантраляваць уласныя справы дзякуючы дэцэнтралізацыі дзяржавы, і асабліва дзякуючы ўтварэнню сістэмы павеатаў. Таксама яна прапанавала магчымасць утварыць палітычную структуру, заснаваную на партыях меншасцяў на розных узроўнях мясцовай улады. Некаторыя таксама адчувалі пагрозу далейшага супрацоўніцтва і інтэграцыі Беларускага грамадска-культурнага таварыства² (і беларускай меншасці наогул) з SLD³ і ўмацавання сувязі беларусаў з левымі сіламі.

Асабліва значным было стварэнне павеатаў з цэнтрамі ў Гайнаўцы (Hajnówka) і Бельску-Падляскім (Bielsk Podlaski). Тут «меншасці» насамрэч утваралі большасць, і таму сапраўды мелі магчымасць атрымаць уладу. Актывісты беларускай меншасці спадзяваліся, што, калі людзі ў гэтых гмінах будуць мець поспех у сферы беларускай культуры, у выніку з'явіцца і палітычная дзейнасць.

Беларускае насельніцтва не мела вялікіх разыходжанняў па пытанні рэформаў сістэмы мяс-

¹ У 1998 годзе ў Польшчы была праведзена рэформа мясцовага самакіравання. — *Заўв. перакл.*

² Беларуская арганізацыя, заснаваная ва ўмовах камуністычнага ладу ў 1956 годзе, польская назва — Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne. — *Заўв. рэд.*

³ Саюз Левых Дэмакратаў, Sojusz Lewicy Demokratycznej. — *Заўв. рэд.*

цовай улады, яно ведала, што рэформы адбудуцца ў межах адзінага ваяводства, адміністрацыя па-ранейшаму будзе знаходзіцца ў Беластоку, а сам рэгіён амаль бясспрэчна застаецца найбяднейшым у краіне. Адзінае спрэчнае пытанне зыходзіла ад жыхароў Сувалкаў і Ломжа, якія імкнуліся да таго, каб не стаць часткай новага Падляскага ваяводства, таму што былі па-ранейшаму ўпэўненыя, што ў Беластоку верхаводзяць русы⁴. Яны прыводзілі такі доказ, што, маўляў, на Беласточчыне нават ёсць беларускія школы⁵.

Істотных дыскусій ці спрэчак аб стварэнні новай сістэмы паведаў не вялося. Нягледзячы на тое, што па канстытуцыі дазвалялася ўлічваць этнічныя межы і этнічныя групы пры ўсталяванні новых адміністрацыйных межаў, ніякага сур'ёзнага канфлікту ў сувязі з іх усталяваннем не было (таму ўзнавіліся паветы, межы якіх практычна не адрозніваліся ад межаў 1975 года). На тэрыторыі беларускай меншасці адзіная спрэчка была звязаная з тым, што жыхары Белавежы (Białowieża), аб'яднаныя штомесячнай газетаю “Głos Białowieży”, правялі кампанію за тое, каб цэнтр паведаў быў у іх, а не ў Гайнаўцы⁶.

Такім чынам, пасля рэформаў мясцовай адміністрацыі краіны беларуская меншасць у Беласточчыне апынулася ў новым Падляскім ваяводстве, якое было ўтворана з былых ваяводстваў Беластока і Ломжа і часткі былога Сувалкскага ваяводства. Але на гэтым узроўні дзяржаўныя рэформы не прапанавалі нацыянальным меншасцям шмат новага.

У час пасля папярэдніх выбараў 1994 года ў органы мясцовага самакіравання назіраўся значны ўздым мясцовай палітычнай культуры. Гэта адбылося часткова ў выніку развіцця на мясцовым узроўні, але найболей істотна на гэта паўплывалі непазбежныя інтрыгі, канфлікты і развіццё нацыянальнай палітычнай культуры, а таксама няздольнасць розных партый запоўніць нішу мясцовай палітыкі. За папярэднія гады на нацыянальным узроўні назіралася ўзмацненне дэмакратыі, правы ўрад змяніўся левым, потым зноў адбылася ратацыя. Далей выбарчае заканадаўства, якое перад

выбарамі 1993 года змянілася на карысць вялікіх суб'ектаў, вымусіла шмат раздробненых партый і фронтаў аб'яднацца вакол дзвюх асноўных палітычных груп (SLD і AWS⁷) і яшчэ некалькіх, не такіх значных (UW⁸ і PSL⁹). Такім чынам, было непазбежна, што мясцовыя групы набывалі ці страчвалі моц, у залежнасці ад поспеху на нацыянальным узроўні.

Таксама ў час, калі распрацоўваліся асноўныя пункты выбарчай сістэмы для выбараў у органы мясцовага самакіравання, яны разглядаліся ў парламенце, што складаўся пераважна з вялікіх партый. Гэтыя партыі жадалі распаўсюдзіць карысную ім нацыянальную сістэму на мясцовым узроўні і ў той жа час пашырыць сваю структуру і свой уплыў на ўсіх узроўнях. У выніку, як і на парламенцкіх выбарах, патрабавалася не меней за пяць адсоткаў галасоў, каб трапіць у Сеймік ці Паятовую раду.

Зразумела, у кожным рэгіёне Польшчы моц партыяў была розная. Асабліва выразна гэта адчувалася ў Беластоку, дзе памежная культура і ўплыў розных нацыянальнасцяў і рэлігій мелі шырокае ўздзеянне на палітыку. Падчас дэмакратыі, пасля падзення камунізму, на палітычнай арэне паступова фармаваўся раскол паміж правымі і левымі. Але на Беласточчыне гэты падзел на правых і левых падаваўся тоесным падзелу на католікаў і праваслаўных ды палякаў і беларусаў (ці палякаў беларускага паходжання).

Падчас папярэдніх парламенцкіх і прэзідэнцкіх выбараў і выбараў у органы мясцовага самакіравання шмат прадстаўнікоў меншасці выказалі падтрымку левым з посткамуністычным ухілам, партыі SLD і асабліва былому прэм'еру, У. Цімашэвічу. Аднак заставалася шмат арганізацый, якія арыентаваліся менавіта на галасы беларусаў і імкнуліся і далей узмацняць незалежны беларускі ўплыў на мясцовую палітыку.

Пасля паразы на папярэдніх парламенцкіх выбарах палітычная партыя беларускай меншасці (БДА)¹⁰ засталася ў крызісе. Нягледзячы на тое, што на сходзе 20 кастрычніка 1997 года вяліся размовы пра тое, каб спланаваць будучыя выбары ў

⁴ Русы — у Польшчы агульная назва рускіх, беларусаў і ўкраінцаў.

⁵ Зноў выбары // «Ніва», 6 верасня 1998 г.

⁶ Królewski żubr kontra piła tarczowa (Каралеўскі зубр супраць цыркулярнай пілы) // “Gazeta Wyborcza”, 2 сакавіка 1998 г.

⁷ Выбарчае Дзеянне «Салідарнасць», Akcja Wyborcza “Solidarność”. — Заўв. рэд.

⁸ Унія Свабоды, Unia Wolności. — Заўв. рэд.

⁹ Польская Сялянская Партыя, Polskie Stronnictwo Ludowe. — Заўв. рэд.

¹⁰ Беларускае Дэмакратычнае Аб'яднанне, партыя беларускае меншасці, заснавана ў 1990 годзе, польская назва — Białoruskie Zjednoczenie Demokratyczne. — Заўв. рэд.

органы мясцовага самакіравання, болей хваляваліся пра пытанне выжывання арганізацыі, бо па новым заканадаўстве палітычнай партыі патрабавалася 1 000 сябраў¹¹.

З набліжэннем выбараў актывістаў ужо не захапляла ідэя актывістаўнага ўдзелу пад беларускім сцягам, улічваючы мінулую паразу. У колах Звязу беларусаў (ЗБ, ZB¹²) пасля выбараў 1990 года таксама ставіліся з пэўным цынзізмам да выбараў у органы мясцовага самакіравання і былі схільныя лічыць, што няма ніякай розніцы, пад якім сцягам выступае кандыдат, таму што выбіраюцца адны і тыя ж людзі, бо колькасць [палітычнай] эліты абмежаваная¹³.

У выніку у ЗБ не было агульнага плану на гэтыя выбары, нягледзячы на тое, што некаторыя яго члены збіраліся выставіць свае кандыдатуры. Аднак яго кіраўнік, Яўген Вапа, адзначыў, што «кожны з нашых членаў прымае рашэнне выстаўляць кандыдатуры паасобку — мы будзем праходзіць па розных спісах»¹⁴.

Нягледзячы на тое, што спадар Вапа атрымаў прапановы з розных бакоў палітычнага спектра, сам ён вырашыў не прымаць удзелу з трох прычын. Па-першае, выбарчае заканадаўства на карысць утварэння вельмі вялікіх электаральных груп азначала, што насамрэч ЗБ прыйдзецца аб'яднацца з AWS або з SLD. Але сярод актывістаў ЗБ захоўвалася нежаданне выстаўляць свае кандыдатуры сумесна з SdRP¹⁵ (асноўнай часткай SLD), арганізацыяй — намеснікам камуністычнай партыі, якая, на думку актывістаў, імкнулася разбурыць нармальнае жыццё беларусаў у папярэдняю эпоху¹⁶.

Пасля выбараў папярэдніх гадоў Вапа і шмат беларускіх актывістаў наогул болей не жадалі ўвесь час займацца перадвыбарчымі кампаніямі. Па-другое, і, магчыма, самае галоўнае, яны (і асабліва Вапа) займаліся стварэннем арганізацыі “Centrum” (Цэнтр), прызначанай для падтрымкі дэмакратыі ў Беларусі, у якую ўваходзілі некаторыя найбольш актывічныя прадстаўнікі беларускай меншасці. Вапа лічыў, што адцягванне намаган-

няў на выбары ў гэты час зашкодзіць дзейнасці “Centrum” і беларускім справам¹⁷.

Аднак, нягледзячы на тое, што многія актывісты не прымалі актывістаўнага ўдзелу ў дзейнасці ЗБ, яны прапанавалі дапамогу і падтрымку беларускім камітэтам, створаным на мясцовым узроўні. Яны падтрымлівалі Беларускі камітэт у гміне Гарадок (Gródek), бо Славамір Івянюк, кіраўнік ЗБ, быў адным з заснавальнікаў Беларускага камітэта (часткі Бельскай кааліцыі, Koalicja Bielska) у Бельску-Падляскім. Лідэр БДЗ у Беластоку таксама працаваў разам з прадстаўнікамі праваслаўнай супольнасці. Для ЗБ асабліва значным быў Беларускі выбарчы камітэт (Białoruski Komitet Wyborczy) у Гайнаўцы, таму што гэты быў адзіны павет, дзе беларуская меншасць жыла на кампактнай тэрыторыі.

Напачатку 1998 года пад кіраўніцтвам Згуртавання славянскіх нацыянальных меншасцяў — праваслаўных (Stowarzyszenie Słowiańskich Mniejszości Narodowych — Prawosławni) зноў быў утвораны Праваслаўны выбарчы камітэт (KWP, Komitet Wyborczy Prawosławnych) з мэтай выстаўлення кандыдатур у гарадскі савет Беластока з праваслаўнай платформы. Ён утвараўся з праваслаўнай і беларускай арганізацыяй, а іх лідэры не ўтойвалі таго, што збіраюцца прынамсі падвоіць колькасць сваіх прадстаўнікоў у гарадской радзе Беластока, якіх да гэтага было тры¹⁸. Яны таксама сур'ёзна разглядалі магчымасць выстаўлення кандыдатур у Сеймік ваяводства¹⁹.

Такім чынам, у KWP лічылі, што, выстаўляючы кандыдатуры на асобнай платформе, яны змогуць утрымаць толькі адно з сваіх трох месцаў²⁰. Нарэшце KWP вырашыла, што няма ніякага сэнсу калектыўна выстаўляць кандыдатуры, і замест таго, каб імкнуцца да афіцыйнай кааліцыі з іншым партнёрам, лепей дазволіць кандыдатам вырашаць самім, з кім выстаўляць свае кандыдатуры. На мясцовым узроўні тэарэтычна было тры магчымасці (AWS, UW і левы блок, утвораны SLD і UP). Але з-за польска-каталіцкай прыхільнасці першых гэта было немагчыма, а сімпатыя праваслаўнага электарату да

¹¹ Miął miesiąc // “Czasopis”, снежань 1997 г.

¹² Związek Białoruski.

¹³ Інтэрв'ю з Алегам Латышонкам (былы кіраўнік BDA), 2 снежня 1998 г.

¹⁴ Lęk przed progiem // “Gazeta Wyborcza w Białymstoku”, 3 верасня 1998 г.

¹⁵ Сацыял-дэмакратыя Рэспублікі Польскай, Socjaldemokracja Rzeczpospolitej Polskiej. — Заўв. рэд.

¹⁶ Інтэрв'ю з Яўгенам Вапам, 9 кастрычніка 1998 г.

¹⁷ Op. cit.

¹⁸ Rapogama przedwyborcza (Перадвыбарчая панарама) // “Czasopis”, 8 траўня 1998 г.

¹⁹ Інтэрв'ю з Яўгенам Чыквіным, 26 жніўня 1998 г.

²⁰ З СЛД, але асобна: Інтэрв'ю з Пятром Круком // «Ніва», 4 кастрычніка 1998 г.

левых, што ўсталявалася за доўгі час, ясна паказвала, хто, натуральна, будзе партнёрам²¹.

SLD, якая дамінавала ў кааліцыі з UP, прапанавала праваслаўным кандыдатам выставіць кандыдатуры ў выбарах гарадскога савета Беластока ў якасці незалежных кандыдатаў у спісе пад назвай Самаўрадная кааліцыя Беластока — левыя і незалежныя разам (Białostocka Koalicja Samorządowa — Lewica i Niezależni Razem, далей — BKS-Razem). Дзякуючы гэтай прапанове яны занялі месцы вышэй у спісе. Далей гэта давала ім магчымасць утварыць сваё ўласнае Праваслаўнае кола, калі ў іх знойдзеца дастаткова членаў з выбарчай акругі, але ўсё павінна было застацца ў межах кааліцыі BKS-Razem і яе перадвыбарчай праграмы. Праваслаўным кандыдатам таксама дазвалялася ўключыць свае ўласныя праграмы ў выбарчыя лістоўкі ў імкненні аб'яднаць заклік да свайго ўласнага электарату²². Дамоўленасць аб гэтым была дасягнутая, хоць і не ў выглядзе афіцыйнага пісьмовага пагаджэння, і перамовы аб гэтым вяліся паміж асобамі, якія выступалі ў якасці праваслаўных прадстаўнікоў, а не паміж аб'яднаннямі ці палітычнымі партыямі²³.

Нагледзячы на тое, што былі праваслаўныя кандыдаты, якія вылучаліся ў якасці прадстаўнікоў праваслаўнай супольнасці, ніякай афіцыйнай падтрымкі з боку Праваслаўнай царквы не было. Большасць праваслаўных кандыдатаў прадстаўлялі беларусы²⁴, а ў самой праваслаўнай групе значная роля належала двум беларусам, якія ў тым ліку адказвалі за ўласныя нацыянальныя асаблівасці выбарчай кампаніі (Пётр Крук і Антоні Мірановіч). Абодва раней былі сябрамі гарадской рады мінулага склікання.

Калі праваслаўныя кандыдаты выставілі свае кандыдатуры па спісе BKS-Razem у Беластоку, тры праваслаўныя кандыдаты тым часам вырашылі балатавацца ў Сеймік па спісе SLD. На ўзроўні ваяводстваў падобная кааліцыя паміж SLD і UP не існавала, таму што на гэтым узроўні UP была звязаная з Сацыяльным спалучэннем (Przymierze Społeczne) Сялянскай партыяй PSL. Для ўсіх гэтых кандыдатаў — прадстаўнікоў праваслаўнай супольнасці галоўным быў спіс пра-

васлаўных кандыдатаў, дзе Чыквін прадстаўляў сябе сам, а партыя SLD была толькі спісам, па якім ён праходзіў. Праграма SLD хвалявала праваслаўных толькі ў той ступені, у якой яна была нейтральная. Аднак для праваслаўных кандыдатаў не было адмысловай праграмы, былі толькі патрабаванні і слоганы, таму што ўлада не з'яўлялася іх мэтай²⁵.

Напачатку 1998 года, калі выбарчае заканадаўства яшчэ заставалася невядомае, былі ўтвораныя электаральныя камітэты, што звярталіся менавіта да беларускага і праваслаўнага насельніцтва. Але ж гэта адбылося толькі ў Беластоку, Бельску-Падляскім, Гайнаўцы (і ў адпаведным павеце) ды ў гміне Гарадок, дзе з 1990 года назіралася тэндэнцыя росту беларускай палітычнай актыўнасці. Ва ўсіх іншых месцах кандыдатам з беларускай меншасці не ўдалося адлюстравыць сваю прыналежнасць ці этнічны склад тэрыторыі. Як і большасць кандыдатаў, яны былі «беспартыйныя, незалежныя і апалітычныя».

Але ў нейкім сэнсе палітычная платформа кандыдата не адыгрывала значнай ролі, таму што, асабліва на мясцовым узроўні, людзі былі схільныя галасаваць за сяброў, сваякоў, знаёмых — галасаваць прынамсі за людзей, а не за партыю. Гэта яшчэ мацней адчувалася ў вёсках і малых гарадах, асабліва ў маларазвітых раёнах, дзе насельніцтва не ставіла ніякіх высокіх мэтай, такіх як захаванне нацыянальнай прыналежнасці ці лёс сваёй зямлі, мясцовасці і раёна. Таму на гэтай тэрыторыі было цяжка распрацаваць арыгінальную і прывабную праграму. З гэтай прычыны кандыдаты непазбежна рабілі акцэнт на асабістых фактарах, такіх як поспех у працы ці нават ўжыванне алкаголю, а не на шляхах развіцця рэгіёна ў будучым²⁶.

Беласток

Беласток — сталіца Падляшша і самы вялікі горад, насельніцтва якога налічвае 277 тысяч жыхароў²⁷. На працягу ўсёй гісторыі ў розны час тут жылі людзі розных нацыянальнасцяў, у тым ліку габрэі, палякі, беларусы, рускія і немцы.

²¹ Інтэрв'ю з Яўгенам Чыквіным, 24 верасня 1998 г.

²² Інтэрв'ю з Ежы Ямялкоўскім, (SLD, Беласток), 22 верасня 1998 г.

²³ Інтэрв'ю з Яўгенам Чыквіным, 24 верасня 1998 г.

²⁴ Інтэрв'ю з Антоніем Мірановічам, 9 кастрычніка 1998 г.

²⁵ Інтэрв'ю з Яўгенам Чыквіным, 24 верасня 1998 г.

²⁶ Raporty przedwyborcza, цытаваны артыкул.

²⁷ Dudyński K. Польшча. Выдавецтва Lonely Planet series, Hawthorn, Vic. 1996.

Вынікі выбараў у гарадскі савет Белаастока

Партыя	Колькасць месцаў	Колькасць галасоў	%	1994 г.	1994 г., %
AWS	29	39 524	47,8	26*	44,5*
BKS Lewica i Niezależni Razem	18	25 398	30,7	10^	19,6^
(Праваслаўныя кандыдаты)	-8	(8 048)	-9,5	3**	9,03**
Unia Wolności (Унія Свабоды)	3	9 479	11,4	8	12,8
BIG	-	4 036	4,8		
Ojczyzna	-	3 831	4,6		
Іншыя (мясцовыя камідэты)	-	281	0,3	3#	14,1
Усяго	50	82 549	100	50	100

* *Jedność*; ^ *BKS-Lewica Razem*; ** *Prawosławny Komitet Wyborczy*; # *Nasze Miasto (3,38%)*

Удзел: 39,9%³¹ (удзел у 1994 г. — 29,5%)

Табліца 2

Галасы і месцы згодна з вынікамі выбараў 1998 г. у Белаастоку

AWS	29 месцаў	39 524 галасоў
BKS-Razem (за выключэннем Праваслаўных)	10 месцаў	17 350 галасоў
Праваслаўныя кандыдаты	8 месцаў	8 048 галасоў
Unia Wolności	3 месцы	9 479 галасоў
Іншыя		8 148 галасоў

Пры такім спалучэнні этнічнага складу насельніцтва і дамінантных палітычных умоў у горадзе амаль непазбежна пераважала схільнасць большасці польска-каталіцкага насельніцтва да правых, якая назіралася ўжо даўно. У выніку кааліцыя *Jedność* (Адзінства) засталася пры ўладзе, на гэты раз пад сцягам AWS. Ім таксама ўдалося павялічыць колькасць сваіх месцаў на тры, у параўнанні з тым, як было чатыры гады таму. У значнай ступені гэта адбылося дзякуючы большай колькасці галасоў за кошт змяншэння ліку невялікіх партый, і яны такім чынам атрымалі ад выбарчага заканадаўства выгоду.

Пасля вайны ў горадзе пасялілася цалкам новае насельніцтва, уключаючы вялікую польска-каталіцкую большасць. Аднак тут заставалася праваслаўнае і беларускае насельніцтва, якое павялічвалася з цягам міграцыі вясцоўцаў у горад у пошуках працы і лепшага жыцця. Па падліках, у 1985 годзе 25% гарадскога насельніцтва было праваслаўным²⁸. Пасля падзення камунізму правыя, злучаныя з «Салідарнасцю», увесь час прадстаўлялі большасць гарадской рады. У адрозненне ад іншых рэгіёнаў краіны, дзе «Салідарнасць» пачала распадацца на розныя арганізацыі, правыя ў Белаастоку, што засталіся пасля «Салідарнасці», не падзяляліся такім чынам. Арганізацыі заставаліся моцныя, звязаныя адна з адной пад патранажам каталіцкага архіепіскапа.

З цягам згуртавання правых ва ўсёй краіне вакол AWS, у 1996 годзе Белаасток стаў іх натуральным цэнтрам. Але група ў Белаастоку была цесна звязаная з нацыяналістычна-каталіцкімі фракцыямі, асабліва з тымі, хто згуртаваўся вакол Радыё Марыя (Radio Maryja). У значнай ступені гэта было вынікам іх рэакцыі на прысутнасць нацыянальных і рэлігійных меншасцяў у іх горадзе і раёне і непрыязнага стаўлення да ўсіх, хто не лічыў сябе палякамі і каталікамі.

Гэтыя адносіны былі яскрава адлюстраваныя ў адной з перадвыбарчых улётак кампаніі 1998 года: «Правыя ўвесь час падкрэсліваюць сваю павагу і прыналежнасць да патрыятычнай традыцыі, да сутнасці польскасці ў Белаастоку і нашых краях». Перадвыбарчая праграма AWS адлюстроўвае іх польска-каталіцкую нацыяналістычную пазіцыю, у тым ліку адсутнасць спробаў умацаваць шматкультурны аспект рэгіёна, што прадстаўнікі беларускай меншасці лічылі за свой галоўны козыр²⁹. AWS меркавала, што праваслаўе і беларускасць асацыююцца з камунізмам, хадзіла яшчэ і думка, што беларусаў заўсёды падтрымлівалі левыя, а ўсё гэта выразна кантраставала з выключна польска-каталіцкай AWS.

Перадвыбарчыя праграмы левых і SLD не засяроджвалі ўвагу на барацьбе з правымі і іх, падавалася, спрэчнай палітыкай, але ставілі сваёй мэтай зрабіць Белаасток цывілізаваным, талерантным горадам і аб'яднаць людзей незалежна ад іх поглядаў, паходжання ці прыналежнасці³⁰.

²⁸ Sadowski A. Pogranicze polsko-białoruskie, цытаваны артыкул.

²⁹ Інтэрв'ю з Яўгенам Вапам, 9 кастрычніка 1998 г.

³⁰ Deklaracja programowa (праграмавая дэкларацыя) BKS-Razem, верасень 1998 г.

³¹ З якіх найбольш людзей сярэдняга ўзросту (Po wyborach (Пасля выбараў)) // "Czasopis", лістапад 1998 г.).

Больш значнай пераменай з’яўляўся адносна поспех кааліцыі BKS-Razem, колькасць прадстаўнікоў якой павялічылася да 18 чалавек. Але на гэтае павелічэнне больш за ўсё паўплывала тое, што прадстаўнікі праваслаўнай супольнасці занялі восем месцаў. Спіс BKS-Razem дазволіў ім павялічыць колькасць прадстаўнікоў з трох да васьмі. Акрамя таго, яны дадаткова набралі 3 тысячы галасоў, колькасць якіх павялічылася з 5015 да 8048 (1994–1998 гады), у той жа час нейкую іх частку можна растлумачыць большым удзелам на выбарах. Пры параўнанні адсоткаў назіраецца рост толькі ў палавіну адсотка — з 9% да 9,5%.

Поспех праваслаўных кандыдатаў можа тлумачыцца тым, што праваслаўныя выбаршчыкі галасавалі ў асноўным за «сваіх людзей». Лідэры групы сцвярджалі, што гэта адбылося з-за таго, што людзі лічылі свае праблемы адрознымі ад праблемаў агульнага насельніцтва, жадалі, каб іх уласныя інтарэсы адстойвалі іх уласныя прадстаўнікі, і не давяралі асноўным палітычным партыям.

Таксама паспрыяла тактыка праваслаўных прадстаўнікоў. Вылучаючы аднаго кандыдата ў кожнай выбарчай акрузе, можна было сканцэнтраваным увагу кампаніі вакол аднаго чалавека. Такім чынам яны здолелі заняць 16% месцаў толькі з 9,5% галасоў. Але гэта азначала, што колькасць паспяховых кандыдатаў была абмежаваная колькасцю выбарчых акругаў. Лідэры былі ўпэўненыя, што ў будучым у некалькіх акругах будзе магчыма выбіраць прынамсі двух кандыдатаў³². Прадказанні вынікаў выбараў, калі праваслаўная група набрала б гэткую ж колькасць галасоў, але па розных спісах, сведчаць, што яна змагла б мець толькі двух прадстаўнікоў у радзе.

Хоць праваслаўная супольнасць мела бессумнеўны поспех, для беларускіх актывістаў гэта было меней істотна. Толькі адзін з кандыдатаў афіцыйна балатаваўся як беларус і меў падтрымку беларускай арганізацыі. Гэта быў Пётр Крук, кіраўнік БДА. Нягледзячы на тое, што ўсе кандыдаты паходзілі з этнічна беларускіх мясцінаў і заяўлялі, што будуць адстойваць правы меншас-

цяў не зважаючы на іх прыроду, аб гэтым нічога не аб’яўлялася ў праграмах ці ў дзяржаўных або прыватных кампаніях падчас выбараў³³. Некаторыя беларускія актывісты-лідэры абьякава ставіліся да гэтага поспеху, асабліва таму, што праваслаўныя кандыдаты балатаваліся сумесна з посткамуністамі.

Дзякуючы рэлігійнай падтрымцы мелі поспех не толькі праваслаўныя кандыдаты. Тое ж самае адбылося з архікаталіцкімі кандыдатамі ад AWS. Гэта прывяло да далейшага ўзмацнення ўплыву рэлігійнае ўлады на палітыку. Вялікая частка AWS была прадстаўленая групамі з Грамадскай карысці (Dobro Wspólne), Аб’яднання каталіцкіх сем’яў (Stowarzyszenie Rodzin Katolickich) або проста непасрэдна падтрымлівалася духавенствам³⁴.

Пасля выбараў вусную дамоўленасць паміж праваслаўнымі кандыдатамі і левымі было неабходна замацаваць і ажыццявіць, а таксама выпрацаваць дакладны план стварэння Праваслаўнага кола ў межах новай групы. Гэта павінен быў быць не дысцыплінаваны клуб, а група, якая б разам выступала супраць прапаноў, несумяшчальных з хрысціянскімі каштоўнасцямі³⁵. Левыя ставілі за мэту ўзмацненне пазіцыі і ўсталяванне безумоўнай падтрымкі з боку праваслаўных сябраў Рады, якія ў Радзе папярэдняга склікання часта падтрымлівалі правую партыю Jedność.

Нягледзячы на тое, што Środowsko Prawosławne (Праваслаўная супольнасць) жадала, каб намеснікам кіраўніка Рады быў іх уласны кандыдат, яны былі гатовыя прызнаць, што ішлі на выбары ў кааліцыі з левымі, і таму падтрымлівалі кандыдатуру Ежы Паляновіча³⁶. Аднак, калі AWS двойчы адхіліла яго кандыдатуру³⁷, стала відавочна, што яны не збіраюцца пагаджацца на кандыдата ад левых, а згодныя толькі на кандыдата ад Праваслаўнага кола. Сярод Праваслаўнага кола было праведзена таёмнае галасаванне і была абраная кандыдатура Пятра Бурака, які з’яўляўся прадстаўніком праваслаўнай і беларускай супольнасцяў³⁸. Левыя імкнуліся падтрымліваць Бурака, таму што, на агульную думку, ён не быў іх канку-

³² У гэтым жа артыкуле.

³³ Po wyborach (Пасля выбараў) // “Czasopis”, лістапад 1998 г.

³⁴ Komentarz (Zbigniew Nikitorowicz): System dwureligijny (Каментар: двухрэлігійная сістэма) // “Kurier Poranny”, 13 кастрычніка 1998 г.

³⁵ Po wyborach (Пасля выбараў) // “Czasopis”, лістапад 1998 г.

³⁶ Інтэрв’ю з Антоніем Мірановічам, 8 лютага 1999 г.

³⁷ Rozłam na lewicy (Раскол левых) // “Kurier Poranny”, 29 снежня 1998 г.

³⁸ Інтэрв’ю з Антоніем Мірановічам, 8 лютага 1999 г.

рэнтам і было лепей мець каго-небудзь меней вядомага, на каго можна ўплываць.

Аднак, калі пра гэта стала вядома беларускім і праваслаўным арганізацыям, пачалося хваляванне, бо Бурака ўспрымалі як бізнесоўца, які не меў належных сувязяў ні з праваслаўнай супольнасцю, іерархіяй праваслаўнай царквы, ні з супольнасцю нацыянальнай меншасці. Ён быў праваслаўным, але лічыў сябе палякам і меў вельмі мала сувязяў з арганізацыямі культурных, адукацыйных і рэлігійных меншасцяў і няшмат ведаў пра іх. З-за гэтых хваляванняў было склікана пазачарговае паседжанне Праваслаўнага кола, на якім прысутнічаў епіскап і прыняў рашэнне аб падтрымцы кандыдатуры Мірановіча³⁹. Мірановіч атрымаў падтрымку AWS і яшчэ чатырох прадстаўнікоў Праваслаўнага кола і быў абраны на пасаду намесніка кіраўніка Рады⁴⁰.

Пасля таго як Мірановіч быў абраны, левыя ўспрынялі гэта як здраду. Пазней яны прагаласавалі за выключэнне Мірановіча з BKS-Razem, пры падтрымцы Бурака і двух яго паслядоўнікаў з Праваслаўнага кола. Лічылася, што Мірановіч здрадзіў дэмакратычнаму рашэнню групы, з якой ён балатаваўся на выбарах⁴¹. Такім чынам, Мірановіч апынуўся ў канфрантацыі не толькі з левымі, але і з сябрамі свайго ўласнага кола. Гэта паставіла пад пагрозу падмурак пагаджэння пра супрацоўніцтва паміж левымі і праваслаўнай супольнасцю.

Пагроза сур'ёзнага расколу Праваслаўнага кола была прадухіленая на адным з яго наступных паседжанняў у прысутнасці мітрапаліта Савы. Савы заявіў, што Мірановіч — яго кандыдат і што ўсё Кола павінна яго падтрымліваць. Нікому не забаранялі ўступаць у Клуб левых (Klub Lewicy), але быў сфармуляваны такі прынцып — Кола павінна моцна трымацца разам і афіцыйна быць з Мірановічам.

Аднак становішча і падзел дзвюх групаў ускладніліся расколам праваслаўных кандыдатаў на тых, хто быў моцна звязаны з левымі, і тых, хто лічыў сябе больш незалежнымі. Мірановіч меркаваў, што Праваслаўная група зрабіла сур'ёзную памылку ў адборы кандыдатаў, таму што некаторыя праваслаўныя сябры Рады не толькі лічылі ся-

бе дзеячамі SLD, але і былі надта слаба звязаныя з супольнасцю меншасці.

Пасля таго, як спрэчкі сціхлі, стала відавочна, што абранне Мірановіча на пасаду віцэ-кіраўніка пайшло на карысць праваслаўна-беларускай супольнасці. Мірановіч падкрэсліў, што за першы месяц пасля прызначэння беларускія і праваслаўныя арганізацыі атрымалі 310 мільёнаў (старых) злотых, і разважаў, ці адбылося б гэта, калі б яго пасаду займаў Бурак. Ён нават не быў упэўнены, ці ведаў Бурак пра існую арганізацыі ўвогуле⁴².

Пасля выбараў Мірановіч адзначыў, што варта было б на выбарах стварыць свой уласны спіс, гэта б дазволіла мець тры прадстаўнікі ў Радзе, і гэта лепей, чым восем звязаных з левымі, якія напрыканцы загразілі ў палітычнай барацьбе паміж левымі і правымі, кампраметуючы супольнасць⁴³.

Падляскае ваяводства

Выбары ў Падляскім ваяводстве былі ў нейкім сэнсе больш маштабным варыянтам выбараў у Беластоку.

Табліца 3

Вынікі выбараў у Сеймік Падляскага ваяводства

Партыя	Колькасць месцаў	Колькасць галасоў	%
AWS	25	156 169	42,57
SLD	13	103 567	28,23
Przymierze Społeczne	5	47 801	13,03
Unia Wolności	2	27 801	7,58
Rodzina Polska	0	20 065	5,47
-5%		(18 343)	
Ojczyzna	-	11 449	3,12
Усяго	45	336 879	100

На ўсёй тэрыторыі ваяводства выбары паказалі падзел электарату на дзве часткі — за AWS і за SLD, на якіх разам прыпала каля 85% месцаў. Гэта адлюстроўвала рэлігійна-нацыянальны падзел, што было яшчэ больш выразна на ўсходзе рэгіёна. Нягледзячы на тое, што сярод польскага насельніцтва Сувалкаў і Ломжы былі тыя, хто падтрымліваў левых, большасць месцаў SLD за-

³⁹ У гэтым жа артыкуле.

⁴⁰ У гэтым жа артыкуле.

⁴¹ Інтэрв'ю з Яўгенам Чыквіным, 28 траўня 1999 г.

⁴² Інтэрв'ю з Антоніем Мірановічам, 8 лютага 1999 г.

⁴³ Інтэрв'ю з Антоніем Мірановічам, 25 траўня 1999 г.

бяспечылі праваслаўныя раёны на ўсходзе ваяводства. Што тычыцца кандыдатаў, якія звярталіся менавіта да меншасцяў, то былі абраныя два з трох «прадстаўнікоў праваслаўнай супольнасці».

У выніку выбараў AWS, маючы большасць месцаў у Сейміку, заняла там усе пасады. Аднак, калі ў Сейміку прыйшоў час разглядаць пытанне пра ўтварэнне камісій, Чыквін прапанаваў утварыць камісію па справах нацыянальных, этнічных і рэлігійных меншасцяў, але прадстаўнікі ад AWS прагаласавалі супраць гэтай прапановы⁴⁴.

Адным з апошніх пытанняў, якое было звязана з рэформаю самакіравання і стварэннем новай сістэмы падзелу на 16 ваяводстваў, было ўвядзенне пасады віцэ-ваяводы. На пасаду ваяводы Падляскага ваяводства была (ізноў) прызначаная Крысціна Лукашук, былая ваявода Беластоцчыны. Аднак пытанне пра двух яе намеснікаў заставалася адкрытым. ЗБ раней выступаў за тое, каб гэтую пасаду займаў прадстаўнік беларускай меншасці. Адзін з сенатараў AWS з Беластоцкага рэгіёна, Станіслаў Марчук, рашуча падтрымліваў гэтую ідэю з трох прычынаў. Па-першае, ён лічыў, што прызначэнне прадстаўніка беларускай меншасці, які прымае актыўны ўдзел у руху супраць рэжыму Лукашэнкі, палепшыць становішча дэмакратычнай апазіцыі ў Беларусі. Па-другое, Польшча, краіна, што імкнецца да членства ў Еўрапейскім Саюзе, павінна ўлічваць еўрапейскія стандарты і прадпісанні ў дачыненні да нацыянальных меншасцяў. Па-трэцяе, беларуская меншасць не нясе аніякай пагрозы для Польшчы, таму што складае невялічкую частку насельніцтва. А ў Беларусі 15% насельніцтва — палякі⁴⁵. Калі б беларус стаў віцэ-ваяводам, у Польшчы было б больш маральных правоў адстойваць інтарэсы палякаў у Беларусі⁴⁶. Прызначэнне віцэ-ваяводы было немагчымае без падтрымкі рэгіянальнай структуры AWS, у якой усе, за выключэннем Марчука, былі супраць гэтай прапановы⁴⁷. Нарэшце AWS прыняло рашэнне аддаць пасаду аднаму са сваіх уласных кандыдатаў.

Бельск-Падляскі

Бельск-Падляскі знаходзіцца на этнічна *ruski* (усходнеславянскай, русінскай⁴⁸) тэрыторыі, дзе

большасць насельніцтва — праваслаўнага веравызнання. Аднак на працягу мінулага стагоддзя назіраўся моцны наплыў польска-каталіцкага насельніцтва ў горад, таму зараз гэтая меншасць складае значную частку насельніцтва. Традыцыйна ўсе ўсходнія славяне, якія жылі на поўнач ад ракі Буг, лічыліся беларусамі. Але само гэтае насельніцтва заўсёды мела слабае пачуццё нацыянальнай прыналежнасці, і вялікая яго частка лічыла сябе праваслаўнымі, ці проста тутэйшымі.

Становішча з карэнным насельніцтвам ў Бельску-Падляскім і вакол яго ўскладнілася ў 80-я гады, калі быў створаны ўкраінскі рух. Яго лідэры сцвярджалі, прыводзячы дадзеныя навуковых даследаў, што гэтая зямля этнічна ўкраінская, а беларускія актывісты, якія лічаць сябе беларусамі, насамрэч размаўляюць на дыялекце ўкраінскай мовы.

Адзін з актывістаў распавядаў, што становішча ў супольнасці такое: 95% — праваслаўныя беларусы, але на святах яны спяваюць украінскія песні. Нягледзячы на тое, што яны адчуваюць беларускія карані, калі б ім давялося выбіраць, яны б, безумоўна, выбралі Польшчу⁴⁹.

На палітычныя групы і партыі, утвораныя ў Бельску пасля краху Польскае Народнае Рэспублікі ў 1989 годзе, моцна ўплывалі этнічнае становішча і этнічны склад гарадскога насельніцтва. На першых свабодных выбарах гарадской рады на палітычнай арэне назіралася драбненне ў розных палітычных і этнічных напрамках. На далейшае развіццё становішча ўплывалі два асноўныя фактары.

Па-першае, развіццё польскай палітычнай сістэмы ў першыя гады дэмакратыі паўплывала на мясцовыя палітычныя групы. У прыватнасці, у Бельску паўстаў моцны посткамуністычнай блок, якому супрацьстаяў блок правых. Па-другое, на становішча ўплывала дзейнасць першай Рады (1990), у якой пераважалі прадстаўнікі «Салідарнасці». Рада здолела выклікаць неспакой нават у Варшаве, пасля спекуляцый на этнічным падзеле горада і звальнення амаль што ўсіх праваслаўных працаўнікоў адміністрацыі горада. Гэта непазбежна выклікала абурэнне і супраціў беларуска-праваслаўнага насельніцтва.

⁴⁴ Sygnały do Białorusinów (Знак беларусам) // “Przegląd Prawosławny”, люты 1999 г.

⁴⁵ Лічба завышаная прынамсі ў тры разы, па перапісе 1999 г. колькасць палякаў складае меней за 5%. — *Заўв. перакл.*

⁴⁶ Інтэрв’ю з сенатарам Станіславам Марчуком, 27 красавіка 1999 г.; “Może wetknąłem kij w mrowisko”, цытаваны артыкул.

⁴⁷ Інтэрв’ю з сенатарам Станіславам Марчуком, 27 красавіка 1999 г.

⁴⁸ Для палякаў *ruski* — гэта ўсходнеславянскі, у тым ліку беларускі, украінскі.

⁴⁹ Інтэрв’ю з Янам Стэпанюком, 8 кастрычніка 1998 г.

З-за сумеснага ўплыву гэтых фактараў усталявалася супрацьстаянне паміж нацыянальна-каталіцкімі правымі (якія трымалі ўладу ў Радзе першага склікання), з аднаго боку, і аб'яднанай апазіцыяй, што складалася з левых і арганізацый меншасцяў, — з іншага. Апазіцыя склалася з груповак, якія былі за або супраць тагачаснага кіраўніцтва і якія ў 1994 годзе аб'ядналіся ў шырокія кааліцыі.

Гэта з'явілася доказам таго, што стратэгія меншасцяў і левых была паспяховай. На выбарах перамагла Самаўрадная кааліцыя Бельска — левыя (Bielska Koalicja Samorządowa — Lewica). Яна стваралася з SLD, Unia Pracy, арганізацыі ўкраінскай меншасці ZUP (Związek Ukraińców Podlasia, Аб'яднанне ўкраінцаў Падляшша) і Беларускага выбарчага камітэта (ББК, Białoruski Komitet Wyborczy). Кіраўнічая кааліцыя, у якой і мэр, і кіраўнік рады былі з ББК, паспрабавала стварыць сітуацыю, якая б спрыяла ўзаемапаразуменню паміж жыхарамі горада, а таксама паляпшэнню эканамічнага становішча.

У выніку напружанне ў горадзе, якое было відавочным на пачатку 90-х, бліжэй да 1998 года спала. Бельская кааліцыя з гэтай прычыны лічылася паспяховай, асабліва таму, што сур'ёзных разыходжанняў наконт кіравання ў горадзе не ўзнікла, выглядала натуральным, што кааліцыя будзе створана зноў, на карысць як левым, так і меншасцям.

Бельск-Падляскі з'яўляецца самым вялікім горадам новага Падляскага ваяводства, дзе SLD часткова займала кіраўнічыя пазіцыі, таму не было выпадковым, што ў Бельску распачалася перадыбарчая кампанія SLD 1998 года. Пераважная частка беларускай меншасці бачыла перспектыву ў левых, акрамя гэтага, нават прадстаўнікі меншасці з больш незалежнымі поглядамі схіляліся да такога саюзу.

Правыя ў Бельску былі згуртаваныя вакол арганізацыі Jedność (Адзінства), шчыльна звязанай з AWS. Яны падавалі сябе адданымі Польшчы, і сярод іх не было праваслаўных. Пасля 1994 года здавалася, што правыя працягвалі непрыхільна ставіцца да меншасцяў, прынамсі з-за таго, што яны складалі апазіцыю адміністрацыі. Калі-нікалі гэта магло даходзіць да сутыкненняў, напрыклад, калі адзін прадстаўнік супольнасці на

выбарчым сходзе запытаў Кжыштафа Юргеля, аднаго з мясцовых сябраў урада ад AWS, ці змога той дапамагчы ізаляваць беларусаў у рэзервацыі, каб не чуць на вуліцах «гэтую рускую⁵⁰ мову», Юргель не скарыстаў гэты выпадак, каб прадэманстраваць памяркоўнасць і паразуменне, і адказаў, што не будзе здольны дапамагчы⁵¹.

Для беларускае меншасці выбарчая кампанія пачалася напачатку года, калі актывісты Беларускага грамадска-культурнага таварыства (БГКТ) і БДА ўзнавілі Беларускі выбарчы камітэт. Камітэт быў нефармальнай арганізацыяй, якая была створана на перыяд выбарчае кампаніі для каардынацыі дзейнасці гарадскіх арганізацыяў. Улічваючы поспех папярэдняе адміністрацыі і палітычныя прыхільнасці жыхароў горада, ББК меркаваў, што лепшым сродкам паўтарыць поспех будзе стварэнне шырокае Левацэнтрысцкае кааліцыі⁵². Такім чынам, альянс беларусаў і левых у Бельску быў пацверджаны.

SLD таксама зрабіла пэўныя высновы і вырашыла не ісці пад сваёй назваю, «каб аб'яднаць як мага больш шырокую групу людзей з левымі поглядамі». У гэты час з'явілася назва Бельская кааліцыя (Koalicja Bielska), якая была нейтральнай і павінна была апеляваць як да левага электарату, так і да беларускай і ўкраінскай супольнасці⁵³. У склад кааліцыі, якую ўзначаліў мэр горада Андрэй Сцепанюк (ББК), увайшлі SLD, ZUP і ББК. Аб'яднанне абвясціла, што, «разумеючы рэлігійныя і нацыянальныя адрознасці», будзе канцэнтраваць сваю ўвагу на сацыяльных праблемах і эканамічным развіцці рэгіёна». Галоўным канкурэнтам Бельскае кааліцыі выступіла Самакіраванне правых «Адзінства» (Prawica Samorządowa “Jedność”) — арганізацыя-спадкаемца Грамадскага камітэта «Салідарнасці» які кіраваў горадам у 1990–1994 гадах.

Бельск-Падляскі павет

Сітуацыя ў новаствораным павеце з цэнтрам у Бельску была падобнаю да сітуацыі ў горадзе. Этнічны склад быў некалькі іншым, але таксама характарызаваўся праваслаўна-каталіцкім і беларуска (украінска)-польскім падзелам. Беларусы-праваслаўныя складалі 45% насельніцтва павета, і гэта мела сваё адлюстраванне на палітычнай мапе. Ва ўсходняй частцы павета дамінаваў

⁵⁰ Гл. заўв. 48.

⁵¹ Sennie, cicho, groźnie: Białorusini w Polsce (Сонна, ціха, жажліва: беларусы ў Польшчы) // “Gazeta Wyborcza”, 5–6 верасня 1998 г.

⁵² Przed wyborami // “Czasopis”, кастрычнік 1998 г.

⁵³ Gdzie dwuch się bije... // “Kurier Poranny”, 22 верасня 1998 г.

праваслаўны электарат, у заходняй пераважалі каталікі, якія традыцыйна галасавалі за правых.

Бельская кааліцыя абвясціла пра планы ўдзелу ў выбарах на павятовым узроўні, хоць гэта рашэнне і не было фармалізаваным. Пазней адсутнасць агульных прынцыпаў удзелу ў выбарах на ўзроўні павета і ў Сеймік была кваліфікавана прадстаўнікамі БВК як памылка. У выніку адзін з галоўных стваральнікаў БК Ежы Ігнацюк (войт Бельска-Падляскае гміны) спыніў працу ў кааліцыі і заснаваў свой уласны камітэт для ўдзелу ў павятовых выбарах — «Бельская зямля» (Ziemia Bielska, ZB)⁵⁴. Большасць наглядальнікаў звязала стварэнне новага камітэта з прыватнымі амбіцыямі яго кіраўніцтва. На павятовым узроўні БК складалася з дзвюх галоўных частак (БВК і SLD). ZUP меў меншае значэнне: украінскі рух па-за межамі Бельска быў значна слабейшы, акрамя гэтага, некалькі ўкраінскіх актывістаў падтрымалі Ігнацюка.

Вынікі выбараў 11 верасня зноў паказалі шырокае ўзаемнае паразуменне паміж меншасцямі і левымі, што прывяло да поспеху. З 9 000 галасоў больш за палову былі аддадзеныя Кааліцыі Бельскай, што дало 17 з 28 месцаў у Радзе. Такім чынам, Кааліцыя атрымала больш за 60% мандатаў і магчымасць кіраваць да 2002 года. Для беларускае супольнасці гэта быў таксама добры прыклад супрацоўніцтва паміж «старымі» і «маладымі» беларусамі з выгодаю для ўсяе супольнасці. Добрае супрацоўніцтва адбылося не толькі на культурным і адукацыйным, але і на палітычным узроўні⁵⁵.

Табліца 4

Вынікі выбараў у гарадскую Раду г. Бельск-Падляскі

Назва	Колькасць месцаў	Колькасць галасоў	%
Бельская Кааліцыя	17	4,928	52,96
(БВК)	-7	-2,2	-24
(SLD)	-6	-1850	-20
(Związek Ukraińców Podlasia)	-4	-850	-9
Jedność	11	3,187	34,25
Porozumienie Wyborcze środek	-	1,073	11,53
Pierwszy Komitet Wyborczy	-	118	1,27

Улічваючы этнічную і тэрытарыяльную сітуацыю, а таксама уплыў камітэта ZB, вынікі на ўзроўні павета былі іншыя. Большасць атрымала «Jedność» і AWS — разам 18 месцаў, у той час як БК здолела ўзяць толькі 8 мандатаў, яшчэ 4 праваслаўныя кандыдаты былі абраны праз ZB. Як і меркавалася, раскол праваслаўных галасоў фатальным чанам перашкодзіў сфармаваць адміністрацыю ў павеце.

БК таксама сфармавала спіс кандыдатаў у Раду Бельск-Падляскае гміны — мясцовасць вакол Бельска. Кааліцыя першапачаткова не планавала ўдзельнічаць у выбарах, але змяніла рашэнне з-за «дэструктыўнай» пазіцыі ZB на павятовых выбарах. ZB узначаліў Ігнацюк, «украінскі» войт, які

Табліца 5

Вынікі павятовых выбараў у Бельску-Падляскім

Партыя	Колькасць месцаў	Колькасць галасоў	%	Сеймік
PS Jedność	13	9,24	39,17	SLD — 9,567
Бельская кааліцыя	8	8,107	34,37	AWS — 9,586
AWS	5	3,144	13,33	UW — 1,239
Ziemia Bielska	4	3,096	13,13	
Цалкам	30	23,587	100	

меў неафіцыйную падтрымку мясцовай Unia Wolności. Гэтая група ў мінулы раз здолела сфармаваць адміністрацыю гміны, але на выбарах 1998 года палову месцаў узяла БК.

Вынікі выбараў у Бельску-Падляскім паказваюць падзел электарату па рэлігійнай прыкмеце. Католікі галасавалі за AWS, у той час як праваслаўныя — за кандыдатаў ад спісу SLD у кааліцыі з беларускімі і ўкраінскімі арганізацыямі. Падзел электарату асабліва добра бачны пры аналізе выбараў у Сеймік, дзе розніца ў падтрымцы AWS і SLD у Бельскім павеце склала каля 20 галасоў. Можна бачыць, што спроба Unia Wolności стварыць трэцюю групу не мела поспеху не толькі на мясцовым узроўні, але і пры галасаванні ў Сеймік.

Стварыўшы кааліцыю большасці, AWS-Jedność заняла ўсе пазіцыі ў адміністрацыі павета. Больш за тое, пасля выбараў перасцярогі меншасцяў, што AWS-Jedność будзе выкарыстоўваць сваё становішча для дыскрымінацыйных захадаў, здаецца, апраўдаліся. Калі паўстала пытанне пра фармаванне камісіяў у павятовай Радзе, нягледзячы

⁵⁴ Раскол «па-над падзеламі» // «Ніва», 27 верасня 1998 г.

⁵⁵ Po wyborach // “Czasopis”, лістапад 1998 г.

на польскае заканадаўства, якое прыпісвае абавязковае размеркаванне дэпутатаў, пасля таемнага галасавання два прадстаўнікі БК не трапілі ні ў адну з камісіяў.

Цімашэвіч пазначыў гэта як «не толькі парусэнне дэмакратычных прынцыпаў, але і закону пра мясцовае самакіраванне». Нават старшыня Падляскага сейміка (сябра AWS) Кжыштаф Юргель пагадзіўся, што гэта не адпавядае нормам⁵⁶. Інцидэнт можа быць ілюстрацыяй факта, што рэгіён знаходзіцца яшчэ далёка ад талерантнага разумення этнічнае палітыкі.

Гайнаўка

Гайнаўка, месца ў 30 кіламетрах ад беларускае мяжы, шмат у чым падобнае на Бельск-Падляскі: культура, заняткі насельніцтва, двухэтнічны склад рэгіёна. Доўгі час гарады разглядаліся як супернікі, але ў апошні час сітуацыя ў Гайнаўцы стала горш у выніку эканамічнага заняпаду і ізаляцыі. Гэта непазбежна выклікала міграцыю маладога генерацыі ў Варшаву ці Беласток у выніку беспрацоўя і адсутнасці інвестыцыяў. Гайнаўка была адзіным з новых павеатаў, дзе беларуска-праваслаўнае насельніцтва складала значную большасць.

На выбарах 1990 і 1994 гадоў беларускія кандыдаты паспяхова балатаваліся ад БВК і мелі поспех. У 1994 годзе БВК і левыя (згрупаваныя вакол гайнаўскага SLD) дамовіліся не супернічаць паміж сабой у выбарчых акругах. Тым не менш планы пра стварэнне кааліцыі не мелі поспеху, і калі прыйшоў час сфармаваць гарадскую адміністрацыю, левыя не прапанавалі ніякіх пасадаў прадстаўнікам беларускіх арганізацыяў, пакінуўшы беларускіх актывістаў з пачуццём здрады. Такім чынам, калі прыйшоў час падрыхтоўкі да новых выбараў, некалькі ўплывовых апанентаў SLD з моцнай беларускай ідэнтычнасцю сталі рыхтавацца для стварэння ўласнага камітэта.

У выніку Гайнаўка стала адзіным месцам, дзе палітычная мабілізацыя беларускае супольнасці паўстала як самастойная адзінка. Прадстаўнікі і прыхільнікі Звязу беларусаў, БГКТ і актывісты, сканцэнтраваныя вакол Грамадскага камітэта пабудовы музея і Цэнтра беларускае культуры, стварылі незалежны выбарчы камітэт без SLD⁵⁷.

БВК быў актывізаваны ў лютым-сакавіку 1998 пад першапачатковым старшынствам Мікалая Бушка. У той час не было дакладных звестак пра тое, калі адбудуцца выбары, а дыскусіі пра рэформу мясцовага самакіравання працягваліся. З самага пачатку камітэт здолеў прыцягнуць да сябе прадстаўнікоў усіх трох асобных беларуска-праваслаўных камітэтаў, якія ўдзельнічалі ў папярэдніх парламенцкіх выбарах. Міхась Голуб, напрыклад, быў прадстаўніком БГКТ у Гайнаўцы і падтрымліваўся Сычэўскім, Міхась Андрасюк падтрымліваўся Вапам і прадстаўляў Звяз беларусаў⁵⁸. БВК быў афіцыйна заснаваны 19 траўня 1998 года. Старшынёй камітэта стаў Міхась Голуб, намеснікамі — Пятро Саковіч і Міхась Андрасюк.

Былі выкладзены фундаментальныя асновы праграмы «спыненне заняпаду Гайнаўкі і дынамічная актывізацыя эканамічнага і культурнага росту ў горадзе». Напачатку было важным дэклараванне «шматкультурнасці нашага грамадства, якая павінна стаць трамплінам у рэалізацыі супольнага дабрабыту». На стадыі завяршэння (21 жніўня) як вынік удзелу ў БВК актывістаў-сябраў PSL было вырашана дадаць да назвы камітэта слова «Ludowy»⁵⁹ (народны). Ніхто з беларускіх кандыдатаў не быў супраць, больш за тое, гэта дазволіла павысіць давер да спісу, бо некаторыя лічылі, што Камітэт складаўся з некампетэнтных людзей⁶⁰.

Сябры Беларуска-народнага выбарчага камітэта (польская назва — Białorusko-Ludowy Komitet Wyborczy), БНВК, зыходзілі з шэрагу розных пазіцыяў, што тычыцца беларускае меншасці і ідэнтычнасці. У той час, як частка мела цікавасць да развіцця беларускага элементу, кансэнсус не прывёў да пастаноўкі нейкіх асаблівых патрабаванняў па мове, адукацыі і культуры як часткі выбарчае праграмы. Камітэт апеляваў да беларускае меншыні праз выкарыстанне імя, але гэта было пераважна ўказанне на тое, хто яны такія, а не апеляванне да тых, хто мае гэтую ідэнтычнасць. Пазней былі нават дыскусіі пра тое, ці варта выбраць новую, больш нейтральную, назву — меркавалася, што дэклараванне беларускасці можа быць непапулярным для выбарцаў. Але большасць актывістаў былі супраць гэтага⁶¹.

Камітэт імкнуўся пазіцыянаваць сябе як незалежнага суб'екта па-за брудным размежаваннем

⁵⁶ Powiatowa dyskryminacja // "Gazeta Wyborcza w Białymstoku", 19 лютага 1999 г.

⁵⁷ Panorama przedwyborcza // "Czasopis", травень 1998 г.

⁵⁸ Інтэрв'ю з Яўгенам Вапам, кастрычнік 1998 г.

⁵⁹ Літаральны пераклад «народны», але па сутнасці значыць «сялянскі».

⁶⁰ Інтэрв'ю з Мікалаем Бушкам, 9 лютага 1999 г.

на правых і левых у нацыянальнай партыйнай сістэме. Ён быў заснаваны для ўсіх беларусаў незалежна ад іх палітычных поглядаў, тым больш, што на мясцовым узроўні галоўнае — не палітычная арыентацыя, але клопат пра горад⁶². Гэта было асабліва важна, бо камітэт імкнуўся разбурыць стэрэатып, што беларусы заўсёды галасуюць за левых.

Камітэт, нягледзячы на памяркоўную апеляцыю да нацыянальнае ідэнтычнасці, выклікаў занепакоенасць у часткі насельніцтва і нават у некаторых беларусаў. Многія былі гатовыя падкрэсліваць сваю адрознасць, але не жадалі прызнаваць сябе беларусамі, каб не апынуцца ў этнічным гета. БНВК быў вымушаны выкрываць чуткі пра тое, што ён хоча прынесці беларускую мову ў органы мясцовага самакіравання і змяніць назвы вуліцаў на беларускія. Кіраўніцтва камітэта адзначыла, што такія чуткі распаўсюджваюцца SLD⁶³. Разам з гэтым, БНВК здолеў атрымаць падтрымку з боку праваслаўнага брацтва, што павінна было забяспечыць давер з боку праваслаўнага электарату.

Падчас выбараў БНВК імкнуўся прадставіць сябе беларускай супольнасці як сілу, якая можа кіраваць горадам па-над партыйнымі падзеламі. Праграма Камітэта, паміж іншымі рэчамі, прадугледжвала развіццё эканомікі рэгіёна, павышэнне ўзроўню жыцця, скарачэнне беспрацоўя і падтрымку малога бізнесу⁶⁴. Актывісты БНВК таксама імкнуліся капіталізаваць чароўнасць і экзатычнасць беларускага фальклору для прыцягнення ў рэгіён турыстаў⁶⁵. Таксама важным для беларускіх лідэраў горада было пытанне пра завяршэнне пабудовы музея⁶⁶ і падтрымка музычнага фестывалю, які штогод праходзіў у праваслаўнай царкве.

Асабліва важным для выбараў было ўрэгуляванне павятовага ўзроўню. У гмінах вакол Гайнаўкі беларусы складалі 97% насельніцтва, таму павет быў пераважна «не польскім». У некаторых гмінах Камітэт меў дастаткова прыхільнікаў, у іншых — значна меней. У выбарах у Сеймік БНВК вырашыў не ўдзельнічаць, бо набраць болей за 5% галасоў было практычна немагчыма, і

Камітэт афіцыйна падтрымаў Мікалая Яноўскага, беларуса, які балатаваўся ад Przymierze Społeczne.

У спісах SLD былі прадстаўлены як беларусы, так і палякі, католікі і праваслаўныя⁶⁷. На першым месцы праграмы Партыя змясціла тэзу пра тое, што «разнастайнасць нацыянальнасцяў і веравызнанняў у Гайнаўцы — гэта наша агульнае багацце. Мы будзем спрабаваць разам, у гармоніі і ўзаемнае талерантнасці атрымаць ад гэтага супольную перавагу». Акрамя SLD, апазіцыю ў горадзе для БНВК складала AWS, якая, як і па ўсім рэгіёне, арыентавалася практычна выключна на палякаў-католікаў. AWS была задаволена ўтварэннем БНВК, бо спадзявалася, што гэта адцягне галасы ад галоўнага праціўніка — SLD⁶⁸.

Адзін наглядальнік з “Gazeta Wyborcza” апісваў палітычную сцэну горада як сканструяваную з падзелу паміж фанатычнымі католікамі з “Radio Maryja” і прыхільнікамі AWS, з аднаго боку, і Радые «Свабодная Беларусь» і беларускімі нацыяналістамі — з другога. Ён сцвярджаў, што калі-небудзь гэта створыць маленькую Югаславію⁶⁹. Было таксама шмат людзей, якія жадалі назваць БК нацыяналістамі толькі таму, што яны дэманстравалі беларускую ідэнтычнасць. Тым не менш гэта было значным перабольшаннем. Беларусы былі сталым элементам нацыянальнага складу горада, падчас выбараў не было ад-

Табліца 6

Выбары ў гарадскую Раду Гайнаўкі

Партыя	Колькасць месцаў	Колькасць галасоў	%
SLD	10	2330	32,44
AWS	8	1927	26,83
БНВК	7	1767	24,60
Razem	3	1016	14,14
“Warszawka-Gór” (Local)	-	143	1,99
Цалкам	28	7183	100

крытых спрэчак ці супрацьстаяння, акрамя традыцыйнае вайны з плакатамі.

Як бачна вышэй, SLD атрымала самую большую частку галасоў у горадзе і 33% месцаў. БНВК

⁶¹ Ibid.

⁶² Камітэт для ўсіх беларусаў // «Ніва», 13 верасня 1998 г.

⁶³ Тамсама.

⁶⁴ Lęk przed progimem (Страх перад парогам) // “Gazeta Wyborcza w Białymstoku”, 3 верасня 1998 г.

⁶⁵ Інтэрв’ю з Міхалам Голубам, 8 кастрычніка 1998 г.

⁶⁶ 675 000 \$ былі патрачаны на музей і 200 000 \$ патрэбна для завяршэння яго пабудовы.

⁶⁷ Інтэрв’ю з Уладзімірам Пятрачуком.

⁶⁸ Najnowske stereotypy // “Kurier Poranny”, 23 верасня 1998 г.

⁶⁹ Obudzić Hajnywkę // “Gazeta Wyborcza w Białymstoku”, 30 верасня 1998 г.

атрымаў 25% галасоў. Вынікі можна лічыць паспяховымі для традыцыйных партыяў (і SLD, і AWS). БНБК, нягледзячы на тое, што ён атрымаў на адно месца меней, чым у мінулым складзе Рады, дасягнуў пазітыўнага выніку, асабліва ўлічваючы партыйнае супрацьстаянне на нацыянальнай палітычнай сцэне. Камітэт, без сумневу, мог разлічваць на тое, каб пачаць перамовы з SLD з пазіцыі сілы і спадзявацца на дасягненне сваіх выбарчых мэтаў.

Вынікі выбараў у павеце былі станоўчыя для SLD. Вельмі важна, што гэта быў адзіны павет у Падляскім ваяводстве, дзе SLD атрымала перамогу. Вынік на павятовым узроўні расчараваў БНБК: толькі 5 месцаў (тры з пяці дэпутатаў ад БНБК былі звязаны з PSL), улічваючы тое, што вёскі вакол Гайнаўкі ўтвараюць этнічна беларускія землі. Падтрымка SLD была ўзмоцнена тым, што першыя пазіцыі ў спісе атрымалі тры войты, вельмі папулярныя сярод насельніцтва. БНБК вёў з імі перамовы пра далучэнне, але безвынікова.

Табліца 7

Назва	Колькасць месцаў	Колькасць галасоў	%	Сеймік
SLD	16	10,203	55,37	13,219
БНБК	5	4,262	23,13	PS-1976
AWS	3	1,903	10,33	2,186
Razem	1	1,009	5,48	UW — 872
“Leśnik”	0	672	3,65	Ojczyzna — 182
“Puszcza — Gmina — Przyszłość”	0	379	02,6	Rodzina — 260
Цалкам	25	18,428	100	18,695

Спалучэнне вынікаў паказвае, што SLD мела добрыя пазіцыі ў горадзе і павеце, гэта засведчылі і папярэднія парламенцкія і прэзідэнцкія выбары. Можна адзначыць устойлівую падтрымку з боку меншасцяў посткамуністычных палітычных сілаў, і для гэтага ёсць некалькі падставаў. У Гайнаўскім рэгіёне ёсць меркаванне, што ўсё было збудавана ў камуністычную эпоху (шпіталь, школы і шматпавярховыя дамы), а пасля калапсу камунізму горад зазнаў толькі заняпад. Людзі памятаюць, як камунізм зрабіў жыццё лепей і што гэта быў час, калі этнічныя адрозненні не былі такімі істотнымі. Больш за тое, мясцовае насельніцтва памятае дрэннае стаўленне з боку правага міжваеннага ўраду ў дачыненні да меншасцяў і адчувае сучасную палітыку правых у Беластоку, якая практычна не тычыцца нацыянальных

меншасцяў. Такім чынам, у Гайнаўцы нацыянальная супольнасць вымушана выступаць супраць правых, і лепшым шляхам для гэтага з’яўляецца блакаванне з левымі.

Табліца 8

Галасы і месцы БНБК у радах гмін Гайнаўскага павета*

Гміна	Галасы «за» BLKW	Колькасць кандыдатаў	Месцы
Białowieża	96,75 (183)	5	0
Czeremcha	42	1	0
Czyże	153,67(396)	5	4
Dubicze Cerkiewne	9	1	0
Hajnówka (gmina)	263 +	7	2
Kleszczecie	229	7	3
Narew	153	3	1
Цалкам	946,42 (1275)	29	10

*Dziennik Urzędowy Województwa Białostockiego (Адміністрацыйны бюлетэнь Беластоцкага ваяводства), № 20, 1998

Нягледзячы на тое, што кааліцыя ў новым складзе Рады горада была магчымай толькі паміж SLD і БНБК, афіцыйныя перамовы пачаліся толькі пасля пэўнага перарыву. Кожны з бакоў быў прадстаўлены чатырма актывістамі. БНБК пачаў перамовы, дамагаючыся змены стылю кіравання горадам і большай увагі да праблемаў развіцця эканомікі. Камітэт хацеў заняць адну з дзвюх найбольш значных пасадаў у адміністрацыі: альбо мэра, альбо старшыні гарадское Рады.

У той час, як БНБК быў гатовы саступіць пасаду мэра SLD, яны выступілі катэгарычна супраць былога мэра Ядвігі Рудзінскай-Патэюк. Для SLD было вельмі цяжка адмовіцца ад падтрымкі Патэюк, у выніку SLD была вымушана выбіраць паміж ёй і кааліцыяй з БНБК. Існавала магчымасць знайсці падтрымку з боку AWS, але гэта пагражала значнымі цяжкасцямі для кіравання на працягу чатырох гадоў. Дамоўленасць была дасягнутая ў апошні момант: БНБК абавязаўся прыняць кандыдатуру мэра (калі гэта будзе не Патэюк), і SLD абавязалася прагаласаваць за прадстаўніка Камітэта на пасаду старшыні гарадское Рады.

У той час як SLD была вымушана весці перамовы па стварэнні кааліцыі ў гарадскім савеце, Партыя мела абсалютную большасць у павятовай Радзе, і таму перамовы не былі патрэбныя.

Гарадок

Сітуацыя ў гміне Гарадок (Gródek) значна адрознівалася ад Беластока, Бельска і Гайнаўкі. Гміна знаходзілася ў межах Беластоцкага земскага павета (павета, які знаходзіцца вакол горада Беласток) і была яшчэ адным месцам, дзе для ўдзелу ў выбарах паўстаў Беларускі камітэт. Узровень гміны — зусім іншая палітычная сцэна, якая моцна адрозніваецца ад павета, і тут значна большае значэнне маюць лакальныя праблемы і персанальныя якасці палітычных актывістаў.

Падчас першых свабодных выбараў у 1990 годзе ў Гарадку быў створаны моцны Беларускі выбарчы камітэт, галоўным чынам пры дапамозе і актывінасці Лявона Тарасевіча, добра вядомага мастака, які жыве ў вёсцы Валілы ў межах гміны. Яго дзейнасць у гміне стварыла ў Гарадку іншую сітуацыю, адрозную ад суседніх раёнаў, дзе беларускія актывісты былі моцна звязаныя і ўкамплектаваныя прадстаўнікамі былое наменклатуры. Большасць з іх узялі беларускія сцягі толькі з-за зручнасці і пасля пераможных выбараў працягвалі кіраваць, як да гэтага, без увагі да беларускага элементу.

У Гарадку, у адрозненне ад іншых гмінаў, былі абраны новыя асобы, з'явіўся новы воіт і новая адміністрацыя. У гміне, што было вельмі важна, быў заснаваны двухмоўны часопіс “Wiadomości Gródeckie — Гарадоцкія Навіны”, які пазней выйграў некалькі ўзнагародаў па ўсёй Польшчы. Культурнае развіццё дапамагло ўзмацніць ідэнтычнасць гміны і спрыяла публічнай маніфестацыі беларускай прысутнасці, нягледзячы на крытыку, што Гарадок не ўтварае гістарычнае гміны⁷⁰.

У 1990 годзе 17 з 20 дэпутатаў у Радзе гміны былі з Беларускага выбарчага камітэта, які быў створаны для выбараў БДА, большасць была дасягнутая і ў 1994 годзе, калі 12 з 18 дэпутатаў былі прадстаўнікамі БВК. У 1998 годзе сітуацыя была зусім іншаю, было падобна на тое, што надышоў час устойлівае дэмакратыі, і ў гміне было зарэгістравана 18 выбарчых камітэтаў разам з вялікай колькасцю іншых кандыдатаў. З ростам колькасці камітэтаў стала відавочна, што БВК страціць свае пазіцыі, але мэты камітэта былі такія ж, як і ў мінулым, і былі тыповымі перадвыбарчымі абя-

цаннямі для рэгіёна: пра пабудову каналізацыі, асфальтаванне дарог, бульвараў, развіццё агратурызму, паляпшэнне тэлефоннае сістэмы і стварэнне новых працоўных месцаў⁷¹.

Сітуацыя для беларускае меншасці ў Гарадку, як і па ўсёй Беласточчыне, была падсумавана воітам, Яўгенам Семянюком. Ён зазначыў, што «ідэя беларусізму — непрыцягальная ідэя. Яна часта спалучаецца з непаўнавартасцю, якая ўва-сабляецца ў мясцовых беларусах. Сучасны ўзровень цывілізацыі ў Рэспубліцы Беларусь падмацоўвае гэтае адчуванне. Людзі ведаюць, што лепей і што з гэтым ідэнтыфікаваць. Менавіта таму нашы беларусы фармальна становяцца палякамі — пакідаючы сваю родную мову, традыцыі. Нягледзячы на паланізацыю, пачуццё адрознасці, багацця культуры, каштоўнасці іхняй веры і спадчыны продкаў не згублена гэтымі людзьмі»⁷².

У выніку выбараў у Гарадку БВК застаўся самай вялікай групаю, тым не менш, калі на мінулых выбарах Камітэт атрымаў больш за палову мандатаў, на гэты раз іх колькасць была скарачана да пяці. Гэта была не зусім параза: у Радзе была прадстаўлена вялікая колькасць камітэтаў (дзесяць), яшчэ сем дэпутатаў абвясцілі сябе незалежнымі. Магчыма, больш значным для беларуска-праваслаўнага насельніцтва было тое, што сапраўдная апазіцыя, католікі, атрымалі толькі чатыры мандаты⁷³.

Заклучэнне

На мясцовым узроўні выбары можна лічыць паспяховымі для беларускае меншасці, перш за ўсё ў тых мясцовасцях, дзе яны былі згрупаваны для таго, каб адстойваць свае інтарэсы. Нават у Беластоку, дзе AWS выйграла выбары ў гарадскую Раду прызначэнне беларуска-праваслаўнага дэпутата віцэ-старшынёй запэўніла, што голас нацыянальнае супольнасці чутны, асабліва калі справа тычыцца размеркавання фінансавых сродкаў.

У іншых месцах, дзе былі сфармаваны кааліцыі, якія апеявалі да беларускай ідэнтычнасці, вынік быў розны, але збольшага таксама станоўчы. У Гайнаўцы, як на павятовым, так і на гарадскім узроўнях БНВК сфармаваў частку адміністрацыі. У Гарадку, нягледзячы на значнае

⁷⁰ Інтэрв'ю з Лявоном Тарасевічам, 9 кастрычніка 1998 г.

⁷¹ Gródek program dla wszystkich (Гарадоцкая праграма для ўсіх) // “Przegląd Prawosławny”, кастрычнік 1998 г.

⁷² Інтэрв'ю з Яўгенам Семянюком // «Гарадоцкія Навіны», чэрвень-ліпень 1998 г.

⁷³ Po wyborach // “Czasopis”, лістапад 1998 г.

скарачэнне дэпутатаў, якія былі выбраны ад
БВК, фактычна ўлада засталася ў тых жа самых
руках, а БВК у Бельску, як частка Бельскае
кааліцыі, таксама здолеў атрымаць прад-
стаўніцтва ў гарадской радзе. Больш за тое, прад-
стаўнік Камітэта быў абраны мэрам горада, што
дэманстравала вырашальнае значэнне БВК для
перамогі кааліцыі.

.....
: *З англійскай мовы са скарачэннямі пераклалі*
: *Віталь Балтрукевіч, Андрэй Казакевіч наводле:*
: *Belarusian Minority: 1998 Local Government Election:*
: *Białostoczczyzna //*
: *Alastair Rabagliati. A Minority Vote. Participation of the*
: *German and Belarusian*
: *Minorities within the Polish Political System 1989–1999.*
: *Kraków, 2001.*
: